

ZLATOKORUNSKÝ ORBIS PICTUS

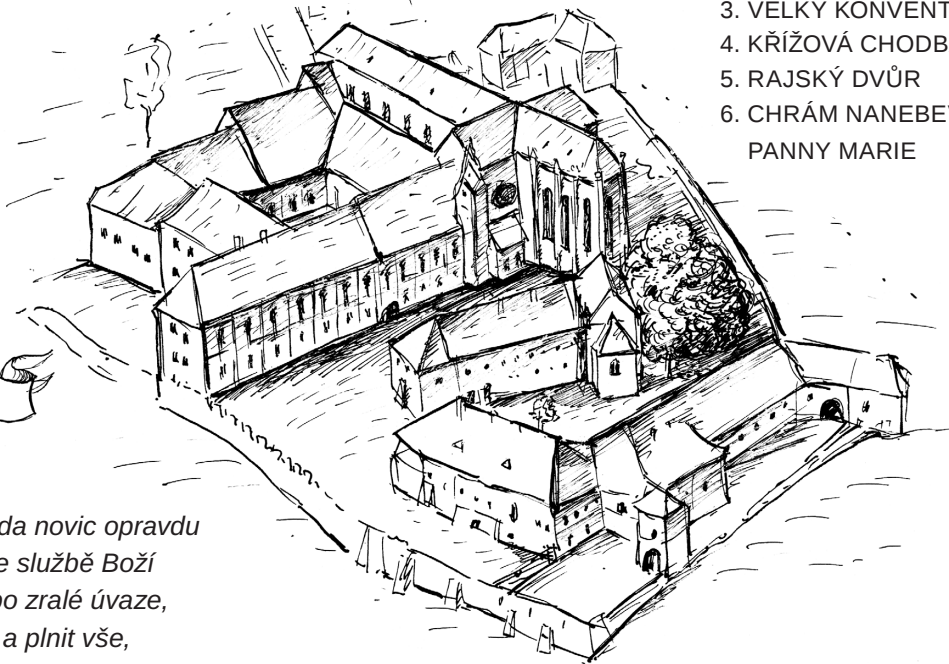
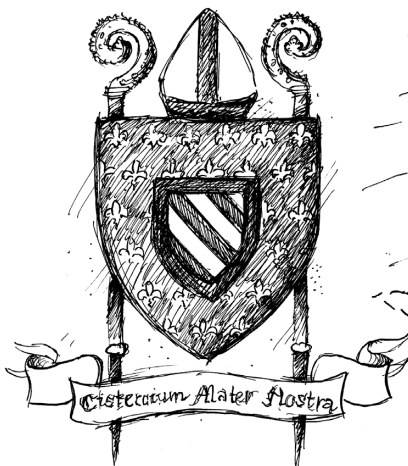
pracovní list pro SŠ

Vítej ve zlatokorunském klášteře, kterému se také říkalo Svatá Trnová Koruna podle trnu z Kristovy koruny. Tuto vzácnou relikvii neboli ostatek daroval král Přemysl Otakar II. řádu cisterciáků při jeho založení v roce 1263. Cisterciáci zakládali své kláštery v odlehlých údolích a nedaleko vodních toků. Byla pro ně důležitá izolovanost klášterního prostředí od vnějšího světa. Zlatá Koruna má tak velmi zajímavou polohu v meandru řeky Vltavy. Místo působí mysticky a tajuplně, a ten, kdo ho vybral, musel dobře znát tento kraj.

1 Během prohlídky se zamysli, k čemu všemu cisterciáci vodu využívali. Sleduj jednotlivé části kláštera a označ si je. Zakresli tok řeky.

1. MALÝ KONVENT
2. KAPLE ANDĚLŮ STRÁŽNÝCH
3. VELKÝ KONVENT
4. KŘÍŽOVÁ CHODBA
5. RAJSKÝ DVŮR
6. CHRÁM NANEBEVZETÍ PANNY MARIE

„Ať se pak bedlivě zkoumá, zda novic opravdu hledá Boha a zda je horlivý ve službě Boží i ve snášení příkoří. Jestliže po zralé úvaze, že bude všechno zachovávat a plnit vše, co se mu poručí, ať je přijat do komunity.“

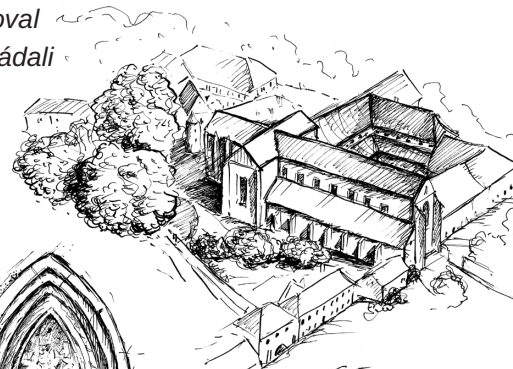
(z 58. kapitoly Řehole sv. Benedikta)

Mnišské řády byly určeny lidem, kteří chtěli obětovat své vlastní pohodlí a věnovat se zcela službě Bohu a rozhodli se žít podle určitých pevně stanovených pravidel. Tito lidé se vzdávali svého majetku, rodinného života, společenského postavení i svých přání, protože to vše překáží naprostému sebeodevzdání. Mnich je ten, kdo žije sám. Mnichem se může stát každý, kdo chce být blíže Bohu. V minulosti čekal mnicha noviciát, tedy roční zkouška pobytu v klášteře, po níž složil mnišský slib a tím se zavázal chudobě, mravní čistotě a poslušnosti vůči opatovi. V současnosti jeho cesta k mnišským slibům trvá přibližně pět let. Oděv cisterciáka se skládá ze spodního bílého hábitu, černého pruhu látky s kapucí zvaného škapulíř a černého pásku. Cisterciácký řád vznikl jako odnož řádu benediktinů a dodržoval heslo svatého Benedikta *ORA ET LABORA / MODLI SE A PRACUJ*. První klášter se jmenoval Citeaux (čti sitó), latinsky Cistercium, podle milníku staré římské cesty, která kolem vedla, a dal řádu název. V klášteře se dodržovalo *SILENTIO* (čti silencio), což v latině znamená *TICHO*. Takovýto prostor umožnil zaměřit se na Boha. Mniši si pro vlastní potřeby sestavili jednoduchou znakovou řeč. Mluvit se totiž smělo pouze na místě k tomu určeném, tedy v hovorně.

2 Zamysli se a napiš, alespoň tři další řeholní řády. Co mniši celé dny dělali a co dělat nesměli?

Klášter byl postaven v gotickém slohu. Tento sloh vznikl ve Francii a vyznačoval se vertikálností. První gotické kostely v Čechách stavěli cisterciáci. Často zakládali ve svých kláštěrech stavební huti, v nichž působili jako zkušení stavitelé nebo jako zruční řemeslníci. Ve Zlaté Koruně byl postaven kostel jako trojloďní bazilika, tedy stavba s převýšenou střední lodí. Na obrázku vpravo je vidět i tvar kostela.

3 Prohlédni si vstup do kaple Andělů strážných. Rozhlédni se a hledej gotické prvky. Přiřaď slova k obrázkům:

ROZETA

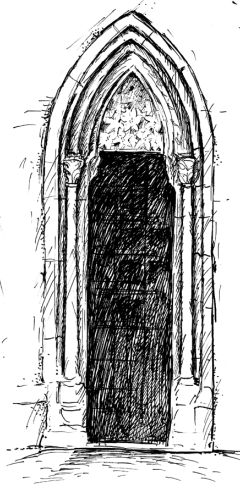
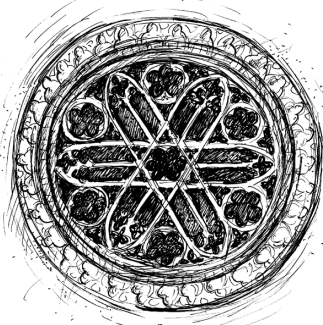
GOTICKÉ OKNO

KONZOLA

LOMENÝ OBLOUK

GOTICKÁ KRUŽBA

PORTÁL

Mniši se řídili letním a zimním rozvrhem. V letním jedli dvakrát denně, nemávali snídani, a v zimním bylo pouze jedno jídlo kolem třetí hodiny. Jejich jídelníček byl velmi skromný, skládal se zejména z obilnin, zeleniny, mléčných produktů, vody, vína a rybího masa. Při každém jídle se předčítalo, aby se i duše nasýtila. Spali od osmé hodiny večerní zhruba do půl druhé ráno. Další dvouhodinový odpočinek byl po obědě. V kláštěrech žili a pracovali také osoby bez kněžského svěcení, tzv. konvrši. Říkalo se jim bratři laici a pomáhali v dílnách, kuchyních a na poli. Nosili hnědý hábit. V areálu kláštera se nachází velké množství slunečních hodin, které pomáhaly mnichům v rozdělení jejich denní činnosti. Byl čas na práci, modlení a studium.

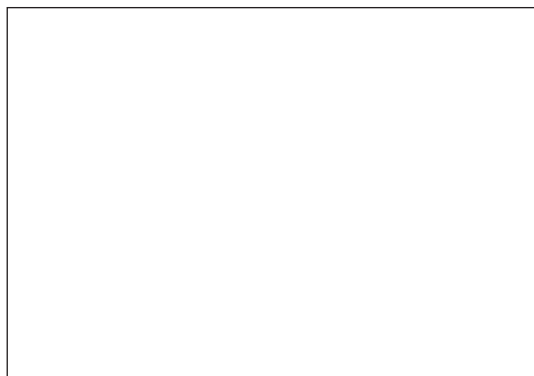
DEN V KLÁŠTĚŘE:

- 1:45 **budíček**
- 2:00–3:00 **vigilie** latinsky vigilia znamená bdění, mniši v nočním bdění trávili čas v kostele
- 3:00–3:15 první modlitby čili hodinky zvané **laudes** (latinsky chvály), během dne absolvovali mniši celkem sedmery hodinky, při kterých oslavovali Boha modlitbou, zpěvem a čtením náboženských textů
- 3:15–4:00 ranní **mše svatá**
- 4:00–4:15 **první** další hodinky, o první hodině, tedy kolem východu slunce, kdy začal den
- 4:15–5:00 v kapitulní síni se odehrávala **kapitula**, shromáždění, kde se po přečtení textů řešili důležité otázky dne
- 5:00–7:45 **práce**

- 7:45–8:00 **tercie** další hodinky, o třetí hodině, přibližně tři hodiny po primách
- 8:00–8:50 **konventní mše**
- 8:50–10:00 **náboženská výuka a práce**
- 10:40–11:00 **sexty** o šesté hodině
- 11:00–14:00 **oběd** a povinný **odpočinek**
- 14:00–14:30 zvon opět ohlašoval počátek hodinek, tyto odpolední se nazývaly **nony**
- 14:30–18:00 **práce**
- 18:00 **nešpory** večerní chvály začínají při rozsvěcení světél, jsou velmi důležité, protože tato modlitba děkuje za skončený den a požádání za odpuštění hříchů
- 18:45–19:00 **krátká večeře**
- 19:00–20:00 **kompletář** poslední hodinky
- 20:00–1:45 **spánek**

V roce 1420 klášter vypálili husité a celková oprava kláštera byla dokončena až v době barokní. Ve druhé polovině 18. století byla křížová chodba pokryta nástěnnými malbami a bohatou štukovou výzdobou stěn a stropu. V té době bylo módním stylem rokoko.

4 Nalevo je vyobrazen rokaj, základní zdobný prvek rokoka. Popiš, jak vypadá, co ti připomíná. Pak si v naprosté tichosti projdi křížovou chodbu, najdi si jiný rokaj a nakresli ho do rámečku.

5 Vylušti chronogram, tedy zápis času, z kaple Andělů strážných – prozrazuje, kdy byla kaple vyzdobena.

SANCTI ANGELI CVSTODES NOSTRI DEFENDITE NOS IN PVGNA

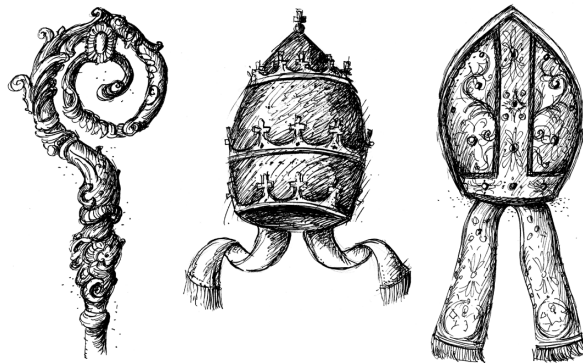
Letopočet je ukryt v latinském nápisu, který v překladu zní:

SVATÍ ANDĚLÉ, STRÁŽCI NAŠI, OCHRAŇUJTE NÁS V BOJI (v duchovním boji).

6 Spoj výrazy, které k sobě patří:

řehole	bohoslužba
eucharistie	shromáždění
dormitář	osidlování
donátor	knižní malba
refektář	ložnice
iluminace	jídlna
kapitula	svátost oltářní
kolonizace	soubor pravidel
liturgie	dárce

7 Pojmenuj tři zobrazené předměty:

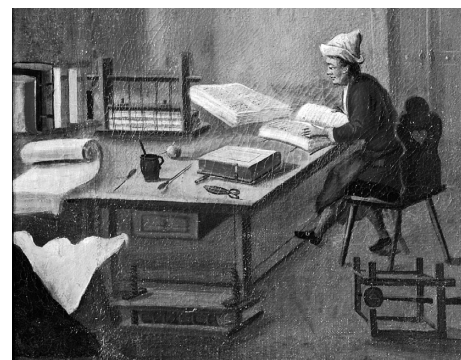
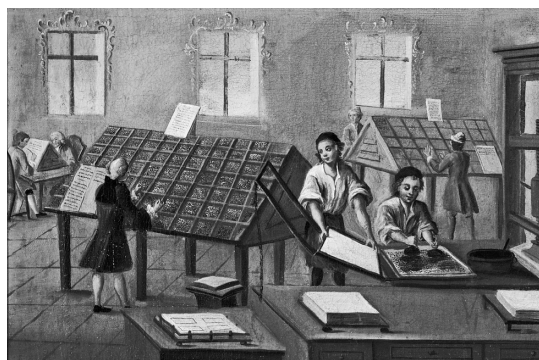
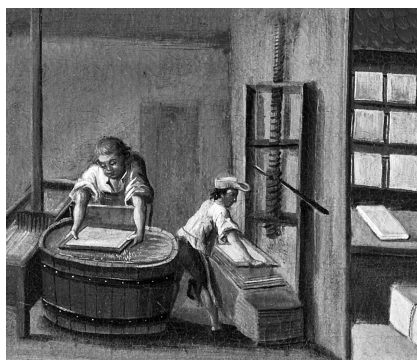

.....

.....

.....

Nastala doba, která potřebovala vzdělané lidi, aby lépe užívali nové výrobní postupy a moderní metody. Šířila se myšlenka, že každý stát má největší bohatství v pracovitých, schopných a morálních občanech. Od roku 1755 stál v čele kláštera opat Bohumír Bylanský. Svým nadšením a hlubokým zájmem o nové poznatky nechal postavit v zahradách voliéru, bažantnici nebo skleník na exotické rostliny, vysazoval stromy i nové rostliny jako brambory a moruše, dokonce se postavila hvězdárna. Také založil v roce 1772 školu. Ta navázala na učení Jana Amose Komenského, který chtěl, aby výuka děti bavila a vzbudila v nich zájem přijít věcem na kloub. Komenský požadoval, aby škola byla hrou, výuka názorná a učilo se od jednoduchého ke složitému. Opat proto zadal namalovat výukové obrazy s různými tématy, z nichž některá jsou podle knihy J. A. Komenského Orbis pictus, pořídil matematické a fyzikální přístroje, hudební nástroje, sbírku minerálů, rostlin a zvířat.

8 Pokus se napsat co nejvíce slov souvisejících s knihou:

.....

.....

.....

V roce 1774 byla zavedena povinná školní docházka pro dívky a chlapce od 6 do 12 let. Ve Zlaté Koruně probíhala výuka v českém jazyce a děti se učily nejen číst, psát a počítat, ale i dějinám, přírodopisu a hudbě. Kromě věrouky byly zařazeny praktické obory, seznámily se s řemesly, zahradnictvím a dobovými poznatky. Dokonce mohly děti nacvičovat divadelní hry. Chodily do školy pětkrát týdně, volno měly ve čtvrtek a v neděli. Žáci byli hodnoceni slovně.

Výraznou učitelskou osobností zlatokorunské školy byl Antonín Borový, který zde učil od roku 1782. I když byl o tři roky později klášter zrušen nařízením císaře Josefa II., Antonín Borový i nadále ve Zlaté Koruně zůstal a učil zde až do své smrti.

Klášteří kostel byl zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie, což bylo v cisterciáckém řádu pravidlem, protože si Pannu Marii zvolili za patronku řádu. Panna Maria po své smrti, „když dokončila svůj pozemský život, byla s tělem i duší vzata do nebeské slávy...“ (dogma vyhlášené Piem XII. v roce 1950). Tato scéna je na hlavním oltářním obraze výtvarně zpracovaná a volně pokračuje na nástropní fresce, kde je trůn Boha Otce obklopen atributy čtyř evangelistů. Evangelia (dobré zprávy) jsou svědectvím o životě a učení Ježíše Krista a jsou součástí Nového Zákona.

Svatý Václav – atributy: knížecí čapka, zbroj, štít s plamennou orlicí a korouhev aj.

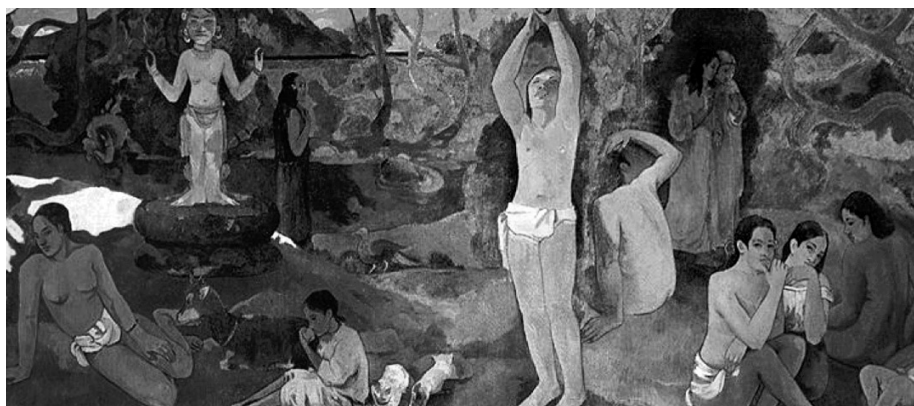
Kostel se stal nejen pro mnicha, ale i pro obyčejného člověka místem nebeským, místem, kde může své starosti a utrpení svěřit Bohu, zároveň děkovat za dobré věci, které mu Bůh dává, a prosit za odpuštění svých hříchů. Kostel je plný obrazů svatých a lidé vždy věděli, na kterého se mohou obrátit s prosbou o pomoc. Například při bolesti zubů se modlili ke sv. Apoleně. Svaté poznali podle atributů. Atributy označují svaté pomocí předmětů nebo bytostí a nahrazují nápis.

9 Najdi atributy čtyř evangelistů:
 člověk (anděl) – Matouš   lev – Marek
 býk – Lukáš   orel – Jan

10 Tyto výukové obrazy učily děti katechismu (věrouce). Nahoře jsou tři božské ctnosti – LÁSKA, NADĚJE A VÍRA. Podle atributů (kotva-plamínek a ruka ukazující k srdci, kříž) odhadni, kdo je kdo. Pod ním se nachází obraz SMRTI a PEKLA.

Lidé se se smrtí stále setkávali a setkávají a my stále nevíme .... Odkud přicházíme? Kdo jsme? Kam jdeme? To je název obrazu Paula Gauguina. Najdi si ho na internetu nebo v knize a zamysli se nad konečností lidského života a jeho názvem.

11 Vylušti osmisměrku:

ASKEZE	KONVRŠ	PORTÁL
ATRIBUT	KOSTEL	PRESBYTÁŘ
BAZILIKA	LÁSKA	RÁJ
BERLA	MÍR	RELIKVIE
BŮH	MITRA	ROKAJ
CELIBÁT	MNICH	SLIB
ČAS	MODLITBA	ŠKOLA
HÁBIT	MŠE	TIÁRA
HEDVÁBÍ	NEŠPORY	TÍHA
HODINKY	NONY	TICHO
HŘÍCH	NOVICIÁT	TRN
IZOLOVANOST	OBLOUK	VERTIKALITA
KATECHISMUS	OLTÁŘ	VIGILIE
KENOTAF	OPAT	VODA

I	N	O	V	I	C	I	Á	T	E	Z	E	K	S	A	
A	Z	M	B	A	Z	I	L	I	K	A	H	Í	T	H	
L	A	O	M	O	D	L	I	T	B	A	L	I	R	O	
O	R	Ř	L	R	O	K	A	J	T	J	Á	R	Í	D	
K	E	Á	T	O	M	Š	E	I	A	R	T	I	M	I	
Š	L	T	U	C	V	D	L	K	A	L	R	E	B	N	
E	I	Y	B	E	Č	A	S	E	Y	N	O	N	O	K	
I	K	B	I	L	K	N	N	N	E	Š	P	O	R	Y	
L	V	S	R	I	A	Z	K	O	C	H	I	T	H	L	T
I	I	E	T	B	A	O	Š	T	S	T	A	Á	Ů	O	
G	E	R	A	Á	S	R	A	A	O	T	K	B	B	B	
I	E	P	M	T	V	P	K	F	O	H	S	I	I	L	
V	R	N	E	N	O	A	D	O	V	Ř	Á	T	L	O	
U	I	L	O	H	E	D	V	Á	B	Í	L	N	S	U	
CH	S	K	K	Á	S	U	M	S	I	CH	E	T	A	K	